

Etnologi og samfund

AF BIRGITTE RØRBYE

Etnologiens stilling i Danmark har tidligere været behandlet i Fortid og Nutid. På baggrund af fagets problemer med at definere sit indhold og afgrænse sig over for nabovidenskaberne giver arkivar Birgitte Rørbye, Dansk Folkemindesamling, en vurdering af fagets placering i dag. Forfatteren går specielt ind for at etnologen deltager i såkaldt projektrettet forskning, hvorved han kan påvirke den kulturpolitiske debat og udvikling. Det vil være farligt for etnologien, hvis man i for høj grad lægger vægt på fagets teori og samtidig ser med uvilje på den populære formidling.

Den 7. maj 1971 holdt Bjarne Stoklund en forelæsning i forbindelse med overtagelsen af professoratet i materiel folkekultur, det fag som få måneder efter kom til at hedde europæisk etnologi. Forelæsningen er trykt i Fortid og Nutid, bind XXIV, hefte 6, 1972, s. 659–670. »Europæisk etnologi mellem Skylla og Charybdis« er titlen. Her beskriver Stoklund den store fare, der truer etnologien, som Skylla og Charybdis i sin tid truede Odysseus på hans sejlads mod Thrinakria. Skal etnologen give efter for den utrolige stofmængde, som hans fag omfatter og vælge at specialisere sig i et enkelt emne? Eller skal han i stedet indordne sig under samfundsvidenskaberne? Begge muligheder betyder en trussel mod etnologien som videnskab og som fag. I det første tilfælde opstår et nyt – begrænset – fag, og i det sidste opluges etnologien af samfundsvidenskaberne.

Spørgsmålet er imidlertid – for at blive i billedet – om de faglige farvandsudsigter virkelig er så sorte. Et nyorienteret fag præges ofte af vanskeligheder fordi studieplan, eksamensregler, emner, metoder og synspunkter er interessante på idéplanet, men endnu ugennemprøvede eller ikke tilstrækkeligt bearbejdede. Der mangler fyldestgørende arbejdsmateriale såvel inden for forskningen som undervisningen, og mange af fagets egne idéer bringes til udførelse af andre grupper med større arbejdskapacitet og/eller bedre økonomisk baggrund.

Det er imidlertid nok værd at overveje, om denne bekymring for den udprægede specialisering og det meget nære tværvideenskabelige samarbejde

ikke er noget overdrevet og snarere skyldes overgangsvanskeligheder af tidsbegrænset varighed.

Inden for folkemindevidenskaben kommer det modsatte synspunkt til orde i indledningen til Iørn Piø's 2. forøgede udgave af »Folkeminder og traditionsforskning«, som udkom i 1971: »Først når man har tænkt et så snævert afgrænset fag som folkemindeforskningen ind i en større faglig sammenhæng, kan man med held beskæftige sig med detaljerne.«

Disse manende ord kan for så vidt godt stå som et motto for den målsætningsdiskussion, som i øjeblikket føres inden for kulturvidenskaberne. Antropologi (social- eller kultur-), etnografi, folkemindevidenskab, folkløristik, folkelivsforskning, kulturvidenskab, materiel folkekultur og traditionsforskning er nogle af de betegnelser, som man oftest ser brugt her i Norden, men hvad de egentlig står for, og hvad man *ønsker*, de skal stå for, er kun alt for uklart.

Etnologen interesserer sig for mennesket, sådan som det lever i sin kultur i samvær med andre mennesker. Det er i og for sig ikke så afgørende, om studierne foretages blandt buskmændene i Afrika, zigøjnerne på Amager eller blandt arbejderbefolkningen i Kiruna. Fælles for dem alle er, at disse mennesker på den ene eller den anden måde udgør en gruppe med en åndelig og materiel kultur, som betyder noget for dem, og som den etnologiske forsker kan beskrive og forklare i et forsøg på – ud fra et enkelt område – at redegøre for vigtige kulturelle forhold. Etnologien er således både en historisk og en social videnskab.

I Danmark foregår den etnologiske forskning især inden for tre fagområder, mere på grund af forskellige historiske tilfældigheder end fordi der er tale om omhyggelige videnskabelige overvejelser. Først og fremmest skelner man mellem studiet af de europæiske og de ikke europæiske folk. Studiet af de primitive folk, som de også blev kaldt en overgang, kaldes etnografi. Imidlertid blev forskningen af de mere hjemlige forhold opdelt yderligere, således at der opstod to fag: materiel folkekultur og folkemindevidenskab. I denne fagopdeling skelnes der mellem forskningen af den materielle og den åndelige kultur – mellem genstande og forestillinger. Der er altså i princippet én uddannelse, hvis man vil studere bageredskaber og bagemetoder, og en anden hvis man interesserer sig for forestillingerne om de kors, nogle ridsede i brødet, før det blev bagt.

Betegnelserne materiel folkekultur og folkemindevidenskab er forældede, og den første er da også som nævnt forsvundet i 1971, hvor universitetsfaget materiel folkekultur skiftede navn til europæisk etnologi, et navneskifte som også i høj grad står for en ændring i fagets hele målsætning.

Folkeminde-begrebet bruges imidlertid stadig, og indgår således også i

Dansk Folkemindesamling, Institut for folkemindevidenskab og Foreningen Danmarks Folkeminder. Begrebet er i virkeligheden selv et slags folke-minde, nemlig et minde om den gang – især i sidste halvdel af 1800-tallet og begyndelsen af vort århundrede – hvor man interesserede sig for at kunne beskrive og rekonstruere den fortidige åndelige kultur, som var gået tabt og nu kun levede som fossiler især hos de gamle blandt almuen. Det er vigtigt at kende til denne tankegang, fordi vi ellers mange gange kommer til at vurdere de gamle kilder forkert. Man ønskede ikke at beskrive og forklare, *hvordan* disse gamle mennesker levede, og hvad deres fortællinger og sange, deres festskikke og deres forestillinger betød for dem. Det, man ville have, var vidnesbyrd om de mennesker, som vi *ikke* lærer at kende gennem historiebøgernes første kapitler, der er præget af kun alt for korte notitser om en konges navn, en dødsdag og berømte slag. Folkemindeforskningen var i sin klassiske periode i slutningen af 1800-tallet en arkæologisk forskning af en forsvundet åndelig kultur.

Når folkemindeforskeren eller som han nu oftest kaldes folkloristen, i dag indsamler og bearbejder materiale, arbejder han som etnolog med særligt ekspertiseområde inden for folkedigtning, folkeskik og folkeovertro, idet han gennem et studium af disse specielle områder i sidste ende forsøger at beskrive mere alment, hvordan mennesket lever i sin kultur.

Bjarne Stoklund har i 1969 givet udtryk for den samme idé, men her med udgangspunkt i en særviden om de materielle genstande: »for etnologen er bondegårdsforskningen ikke blot et mål i sig selv, men også et middel. Bag det specialiserede studium af husene ligger altid ønsket om at nå frem til en dybere forståelse af kulturens væsen og veje.«¹

Men hvorfor nu denne store terminologiske interesse og disse forsøg på at sprænge nogle rammer?

Dette spørgsmål mener jeg kun kan besvares ud fra en vurdering af nogle af de mere generelle forhold i den videnskabelige situation i dag.

Troen på det rationelle

I dette århundrede har forskningen inden for de tekniske og naturvidenskabelige fag været dominerende og har udmærket sig ved en lang række opfindelser og fremragende resultater. Den rationalistiske tankegang, som er grundlaget for denne forskning, har hermed kunnet fejre store triumfer, og efterhånden er den logiske indstilling blevet central også inden for andre områder, f. eks. de samfundsvidenskabelige fag, arkitekturen, by- og egnsplanlægningen.

Provokerende kan det siges, at troen på det rationelle i dag er en funda-

mental overbevisning for størstedelen af den danske befolkning. Denne holdning har betydet, at mange af de humanistiske videnskaber – herunder bl.a. etnologien – har måttet tage deres forskning op til fornyet overvejelse. Er der f.eks. nogen grund til at studere digte? eller krigen 1864? eller juleskikke før og nu? Disse spørgsmål kan naturligvis besvares enkeltvis, men de kan – og må – også tænkes ind i en større sammenhæng, hvis der skal være tale om en afklaring af problemerne.

Vores viden om det moderne samfund er på mange måder diffus. En række detaljer er undersøgt gennemgribende, andre mere spredt, medens meget stadig ligger upåagtet hen. Det er på grundlag af denne diffuse viden vi planlægger, og resultatet *må* derfor blive noget kaotisk. Hvad der imidlertid i særlig grad kan forurolige én er, at det ofte er netop inden for de felter, hvor den tekniske kultur er nået længst, at de helt store problemer opstår.

Atomforskningen har ført truslen om udslettelse eller ødelæggelse af fundamentale livsfunktioner med sig, masseproduktionen har aktualiseret forureningsfaren, massekommunikationen understøtter en ensretning og uniformering af mennesket, rationaliseringen inden for arbejds- og fritidslivet bevirker manglende trivsel i befolkningen, og man kunne nævne mange andre eksempler.

Det har vist sig, at teknikken nok kan forfines og udbedres, men at det velfærdssamfund, som man håbede ville blive resultatet, lader vente på sig. I stedet er der fremkommet en række mangler og vanskeligheder, som ikke kunne forudses. Man må altså erkende, at også den tekniske arbejdsform er for snæver, fordi den i sine beregninger kun kan medtage det, der kan afgrænses og defineres, men at de menneskelige holdninger og vilkår alligevel stadig får en virkelig afgørende indflydelse på resultaterne.

En humanistisk videnskab som etnologi gør altså ikke bare krav på at behandle et kuriøst eller interessant arbejdsområde, hvis udforskning nu engang nødvendiggør en omfattende uddannelse. Tværtimod mener jeg, at et fag af denne art udgør et *supplerende alternativ* til naturvidenskaberne, og at de tekniske fag kun kan leve op til den ideelle fordring: at have en funktion i og for samfundet, gennem et samarbejde med den humanistiske forskning.

Etnologisk forskning

Det centrale i en videnskab er de emner, der behandles og den måde, de behandles på. Der sker naturligvis hele tiden interesseforskydninger, og de er sket særlig hastigt i de sidste år.

Det er ofte sådan, at en nyvurdering tidligst vil vise sig inden for tidsskriftsektoren, idet artikelformen giver forskeren mulighed for at fremlægge sine overvejelser og resultater på et tidligere tidspunkt og med en mere overkommelig arbejdsindsats end den store videnskabelige afhandling kræver.

Det gælder da også for mange etnologiske tidsskrifter, at de netop i disse år helt erstattes af nye eller omlægges.

Fra 1971 udkommer »Tradition« i Norge. Dets formål er i særlig grad at medvirke til et fornyet indsamlingsarbejde efter metoder, som giver mulighed for funktionelle undersøgelser.

I Danmark er det rent folkloristiske skrift: »Folkeminder« ophørt, men fra 1972 udsender Foreningen Danmarks Folkeminder i stedet et etnologisk årsskrift »Folk og Kultur«, som har sat sig den opgave »at præsentere noget af det, vi mener er karakteristisk for dansk etnologisk-folkloristisk forskning, som den drives idag. Denne forskning er en del af videnskaben om mennesket som kultur- og samfundsvæsen. Det er etnologernes og folklororisternes opgave at studere kulturen i dens mange forskellige variationer og at søge at forklare, hvorfor mennesker har den og den kultur. For at tolke de mange enkelte kulturtræk, som møder os i dagligdagen, må vi både sætte dem ind i en historisk sammenhæng og se dem i et samfundsmæssigt perspektiv.«

I Sverige udarbejdes Nordiska Museets årsskrift »Fataburen« nu som temanumre. Artiklerne i Fataburen handlede tidligere i meget høj grad om museumsgenstande, men i de sidste år har det været alment etnologiske emner, f. eks. om ægteskab i 1969, forurening i 1970, børneetnologi i 1971, og Nordiska Museet i 1972. Temastoffet præger også det nordiske tidsskrift »Nord Nytt«. I de seneste år har der været udsendt flere temanumre f. eks. om trivialstof (1970:6), børnefolklore (1971:1), økologi (1971:2 og 3) og Sydeuropa (1972:2).

Inden for etnologien har der været en stigende tilbøjelighed til at interessere sig for aktuelle forhold. Ikke nødvendigvis fordi man mente, at det historiske stof er uinteressant, men snarere fordi man havde vanskeligheder med at fremskaffe kilder af passende kvantitet og kvalitet. Det er ikke længere en undersøgelse af løsrevne kulturelementer, som har interesse, men et bredt anlagt studium af den sammenhæng, hvoraf elementet er en del. Man vil ikke bare registrere pilespidser, fejekoste og børneremser; man vil også vide noget om, hvad de har været brugt til, hvad man syntes om dem, etc. Forskeren vil både beskrive og forklare, og dette er ikke muligt, hvis man ikke redegør for den funktionelle sammenhæng.

Etnologiske lokalundersøgelser har længe været et vigtigt forskningsom-

råde for de, som studerer ikke-europæiske folk, det vil sige etnograferne. Men det er først indenfor de allersidste år, at man bevidst er begyndt at dyrke »hjemlig etnografi«.²

Etnologen Göran Rosander har i en forskningsrapport redegjort for, hvordan denne udvikling gør sig gældende i Sverige. Den er trykt i Svenska Landsmål och Svenskt Folkliv 1970 (294) s. 89–99: Den utan tvekan mest framträdande tendensen är den glidning mot socialantropologisk metodik, som framför allt kännetecknar en falang yngre etnologer i Stockholm. De har dock på intet sätt någon dogmatisk inställning utan ser socialantropologisk metodik som en metod bland många. Ett par är elever till professor Barth i Bergen; inom landet har undervisningen i socialantropologi hittills varit rudimentär. Det kan här kortfattat inskjutas, att denna vetenskap genom täta intervjuer, observation genom deltagande samt ständig omformulering av sina beskrivningskategorier vill nå normsystemen och värdeuppfattningarna i ett lokalsamhälle.

I lokalundersøgelsen bestemmes studiefeltet primært geografisk ved at man vælger et afgrænset område, en landsby, et sogn, en bydel eller lignende. Alene det at bestemme, hvad et lokalområde er, kan give anledning til mange overvejelser og teoretiske diskussioner. Men ved at begrænse området bliver det muligt at gå mere i dybden, og i stedet for en statistisk model fremkommer der en mere nuanceret beskrivelse af en række konkrete forhold. Denne redegørelse vil oftest medføre, at man bliver opmærksom på en række gode og dårlige vilkår inden for lokalsamfundet, og undersøgelsen kan på denne måde blive et vigtigt kulturpolitisk dokument. Etnologerne har mulighed for at komme til at spille en langt større rolle i den kulturpolitiske debat i fremtiden, ikke bare inden for lokalundersøgelserne, men også inden for de mange andre arbejdsområder, som de beskæftiger sig med. Som etnolog går man meget tæt på de enkelte mennesker. Vi kan på denne måde virkelig fremlægge oplysninger, som bygger på en konkret viden. Vores udsagn får derfor en ganske særlig vægt, selv om der kun sjældent er tale om mere generelle resultater. Den »anvendte etnologi« praktiseres endnu kun ret sjældent, men det moderne samfunds behov giver de allerbedste betingelser for en videre udvikling af dette område.

Etnologerne imødekommer gennem den projektrettede forskning til en vis grad samfundets krav om en aktiv forskning ved at acceptere, at en prioritering og tilrettelæggelse er nødvendig. Om det så skal være etnologerne selv, eller det skal være samfundet, der skal formulere arbejdsopgaverne – det er et politisk spørgsmål. I mange tilfælde vil det være praktisk, at man fra officiel side kan stille spørgsmål til etnologerne. Dette var f. eks. tilfæl-

det i Lund, hvor kommunen ønskede at få undersøgt problemerne omkring anlægningen af en ny lufthavn i området. Og man kan forestille sig mange lignende opgaver netop i forbindelse med forskellige planlæggende arbejder, som primært bygger på f. eks. politiske, økonomiske eller sundhedsmæssige overvejelser. Her kan en negativ indstilling hos de implicerede komme til at udgøre en alvorlig hindring for arbejdets eller forordningens gennemførelse, og mange gange kunne denne reaktion være undgået, hvis de besluttede myndigheder havde kendt til den på et tidligere tidspunkt, så den kunne være indgået i de mere indledende beslutninger.

I og med at de etnologiske studieområder er meget omfattende, udelukkes det, at den enkelte forsker kan arbejde dybtgående og tilfredsstillende inden for dem alle. Fordelene ved den projektrettede forskning er mange. Projektet giver mulighed for at fordybe sig en tid i et vist emne og mulighed for samarbejde med fagfæller, der har en anden specialviden. Imidlertid stiller den projektrettede forskning samtidig større krav til planlægningen: materialefremskaffelsen, -bearbejdelsen og -fremlæggelsen, og dermed – og især – til effektive metoder.

Det er i sammenhæng med ønsket om at arbejde i projekter, at den meget levende interesse for etnologiske teorier og arbejdsmetoder skal ses. I flere tilfælde er de udsprunget af strømninger og opfindelser i naturvidenskaberne. Man kunne fra midten af 1950-erne anvende båndoptageren i sit indsamlingsarbejde, og dette betød en hel omvæltning. Det blev ikke længere notater og referater, hvis nøjagtighed mange gange måtte betvivles, men direkte lyd gengivelse af samtaler og situationer. Tilfredsheden er ikke helt så entusiastisk i dag, hvor båndoptageren er blevet et almindeligt teknisk hjælpemiddel. Man er blevet opmærksom på nye problemer som lydteknisk kvalitet, båndets holdbarhed, den vanskelige gengivelse af samtaler, hvor flere taler på én gang, dårlige spørgsmål fra interviewer etc. For at eliminere de nye fejlkilder er indsamlingsteknik og -teori blevet et nyt væsentligt etnologisk forskningsområde. For alle de moderne teorier gælder det, at de forudsætter feltarbejde. Museumsopstillinger efter typologiske principper eller spredningslinier er ikke almindelige på museer, som gerne vil være up to date. Her møder vi opstillinger, hvor genstandenes sammenhæng er mindst lige så vigtig som den bevarede genstand. Den funktionalistiske opfattelse, der blev præsenteret af en forsker som Malinowski, er ved at slå igennem nu, hvor andre teoretiske idéer er ved at vinde indpas.³

Økologi er blevet et modebegreb. Det opstod inden for biologien, hvor man var interesseret i at belyse, om et bestemt samfund var i balance. På en eng vil der være en vis mængde organismer, som fungerer i samarbejde og konkurrence med hinanden. De opdyrkede arealer, som Dan-

mark består af i dag, er områder, hvor den økologiske balance er forrykket og kun kan opretholdes ved landmandens bestandige indgriben. Når haveejeren fører en ofte håbløs kamp mod mælkebøtter og andet ukrudt, er også dette et udtryk for haveejers ønske om at modarbejde den økologiske balance. Inden for den etnologiske økologi er det samarbejdet og konkurrencen mellem grupper af mennesker, som udgør arbejdsområdet, og der er, specielt i tidsskriftet Nord Nytt, men også i enkelte bøger fremlagt resultater fra undersøgelser af befolkningsgrupper, som er kommet i konflikt med den økologiske balance – en konflikt, som giver sig udtryk i f. eks. fraflytninger, arbejdsomlægninger og lavkonjunkturer.

Strukturalismen er endnu ret ny for de danske etnologer, men så abstrakt og filosofisk den end måtte synes, stiller også denne teori meget store krav til feltarbejdet. Hvis det indsamlede materiale virkelig er tilstrækkeligt, vil det efter den strukturalistiske opfattelse være muligt at opstille almene og generelle regler over de kulturelle foreteelser ud fra selv ganske små undersøgelser.

Etnologisk popularisering

Man er også ved at blive opmærksom på etnologiens betydning inden for den almene undervisning. I Sverige har Kurt Genrup, der er lærer og folkelivsforsker redegjort for sine praktiske erfaringer som underviser.⁴ Kurt Genrup påpeger: »Margaret Mead framställde i en intervju i Dagens Nyheter 16/10 1969 ungdomen av idag som ohistorisk. Detta bekräftas också av mina erfarenheter vad gäller intresset för den politiske utvecklingen, medan den kulturhistoriska bakgrunden till dagens samhälle nu som aldrig förr fångslar det uppväxande släktet. Endast en etnologiskt skolad lärare kan här finna möjligheter, att inte enbart bibringa eleverna spridda kulturhistoriska fakta, utan att förmedla en lika meningsfull kunskap om människorna som kulturvarer, helt enligt intentionerna som kom till uttryck i inledningscitaten ur läroplanen för gymnasieskolan.«

Særlig fremhæver Kurt Genrup etnologi som støttfag til historie og samfundsfag, og denne sammenhæng er da også helt åbenlys, da etnologi netop er en historisk og en social videnskab. I Danmark indgår en etnologisk grundindføring endnu ikke i undervisningen på seminarierne, men det er et spørgsmål, om det vil vare så længe, før man får øjnene op for etnologiens store betydning, ikke bare for historie og samfundsfag, men i allerhøjeste grad også for faget orientering.

På Danmarks Biblioteksskole findes siden efteråret 1971 et valgfrit fag,

som har fået navnet kulturanthropologi. At denne usædvanlige fagbetegnelse har vundet indpas er et kuriosum, idet det, man ønskede undervisning i, var gruppe 39 (folketradition og folkeliv) i bibliotekernes decimalklasser-system. I registret til systemet har kulturanthropologi netop henvisning til gruppe 39, medens f. eks. etnologi kun henviser til gruppe 59 (Antropologi, etnografi og etnologi). Dette illustrerer bedre end mange ord, at der virkelig er tale om en terminologisk jungle inden for den almene etnologi i Danmark.

Undervisningen har haft en vis tilknytning til Dansk Folkemindesamling, idet Iørn Piø (arkivar ved Dansk Folkemindesamling) og jeg selv har været fagets lærere. Såvidt jeg ved, er det det første nordiske eksempel på en eksamensrettet undervisning, som foregår uden for universiteterne i det etnologiske fagområde. Tilrettelæggelsen af undervisningen er blevet til i samarbejde med de studerende. Som grundbøger valgtes i første omgang Johs. Nicolajsen: *Kulturvidenskab*, 1965; Sigfried Svensson: *Introduktion till Folk-livsforskningen*, 2. udg. Stkh. 1969; samt Iørn Piø: *Folkeminder og Traditionsforskning*, 2. udg. Dansk Historisk Fællesforening 1971. Desuden udarbejdede vi et mindre kompendium, som indeholdt litteraturlister og en forklarende oversigt over fagets grundbegreber med henvisninger til de 3 grundbøger. Fra efteråret 1972 har jeg været alene om undervisningen og bruger nu Iørn Piø's bog, Arne Martin Klausen: *Kultur – variasjon og sammenheng*, Oslo 1970, samt et kompendium på ca. 150 s., som jeg har udarbejdet specielt til kurset. I uddrag ser fagtilbuddet nu således ud:

1. semester:

Etnologi og etnografi – i England gerne kaldet socialantropologi og i USA kulturanthropologi – er videnskaben om mennesket som kultur- og gruppevæsen. Det er menneskets kollektive kultur i historisk og social belysning, der er etnologiens emne. Der gives en kort introduktion til den almene etnologis grundbegreber, arbejdsmetoder og teorier, ligesom der orienteres om tidsskrifter, håndbøger og institutioner inden for området. Det materiale, der derefter skal iagttages kritisk på fagligt grundlag, bliver geografisk snævrere baseret til nordisk, specielt dansk etnologi, herunder typiske værker inden for materiel folkekultur, lokalundersøgelser, folkeminder, skik og brug, overtro, folkesang, m. v.

2. semester:

Undervisningen vil i særlig grad tage sigte på etnologien i nyere tid og give et øget kendskab til det materiale, som foreligger, gennem en præsentation af forskellige forskningsprojekter, bøger, optegnelser, bånd, film

m. v. Desuden gives der en nøjere orientering om den moderne etnologis arbejdsmetoder, herunder især dokumentationsvirksomhed og indsamling.

Det er lige som Margaret Mead og Kurt Genrup min erfaring, at netop de kulturelle forhold interesserer mange i vore dage. På Danmarks Biblioteksskole drejer det sig på de første 2 år om ca. 300 studerende, som gennem 1, 2 eller op til 5 semestre har valgt at arbejde med faget, diskutere problemer, lave opgaver, etc. Netop bibliotekarerne anser jeg for en central samarbejdsgruppe for etnologerne, idet de i kraft af deres virksomhed spredes ud over hele landet og får en ret nær kontakt med mange mennesker. Et andet samarbejde kunne tænkes med lærerne. En nærmere kontakt med seminarierne ville være særdeles fordelagtigt for begge parter. Også med Journalisthøjskolen mener jeg, der burde være bedre forbindelse. Etnologien kunne og burde supplere undervisningen i disse og flere andre uddannelsescentre. Man kunne udmærket overveje, om det gennem en bedre planlægning af universitetsstudierne ville være muligt at imødekomme de meget store krav, som den såkaldte populære eller brede fremstilling stiller til etnologen. Der er ingen tvivl om, at dette – at kunne lave god populærvidenskab – slet ikke anses for noget attråværdigt af en del etnologer, men – den mere udadrettede og anvendte forskning er et ønske, som idag ikke længere bare kan afvises.

Nogle vil måske indvende, at det ikke er noget som kan læres, og at det snarere drejer sig om at have talent – eller ikke have det! Jeg vil acceptere, at der kan være etnologer, som ikke *kan* lære at lave en god populærfremstilling, f. eks. et radioforedrag. Der er også forfattere, der er ude af stand til at lave en god ugebladsnovelle; men meget af det er et spørgsmål om træning, erfaring – og lyst. Og her kniber det stærkt.

Jeg ser det som en meget farlig tendens inden for etnologien, at man i et forsøg på at etablere og sikre sit fag forsøger at teoretisere stoffet alt for stærkt, samtidig med, at man ser med modvilje på det populære. Denne indstilling får nemt til følge, at det lettilgængelige virkelig bliver poppet og af dårlig kvalitet. På sæt og vis deler jeg altså Bjarne Stoklunds angst for etnologiens fortsatte færd, men for mig er det mangede og menneskeædende uhyre Skylla at ligne med den superteoretiske-filosofiske forskning, medens Charybdis – malstrømmen – bliver den meningsløse popkultur. Lokalundersøgelserne er et udmærket eksempel på et etnologisk arbejdsområde, hvor problemet er latent. Undersøgelserne kan blive udsat for så hårdhændede økologiske eller strukturalistiske teoretiseringer og rubriceringer, at resultatet er ulæseligt for de uindviede og ikke-frelste. Men der findes navnlig alt for mange bredt skridende beretninger uden nogen som helst faglig holdning, som højst kan være nyttig for en dårlig turistguide.

Etnologi og kulturforståelse

Jeg mener, at etnologen som forsker bør bidrage til en form for nytænkning. Vi er så fortrolige med vores egen kultur, at vi ikke altid ser de modsætninger eller muligheder, som findes omkring os. Mødet med fremmede kulturer skærper ens fornemmelse for de hjemlige forhold. I Nordvesteuropa opfatter man traditionelt den vestlige kultur som noget, der er værd at eksportere, og der er derfor udgået en stærk missionsk påvirkning i forbindelse med først kolonialiseringen og senere u-landsarbejdet, som har resulteret i mange – og også voldsomme – kultursammenstød. Den moderne etnologi har i høj grad medvirket til at »hjælpen« til udviklingslandene nu i højere grad tilpasses den eksisterende kultur. Først og fremmest lærer etnologien os tolerance. Vi kommer ustandselig ud for problemer, som kræver, at vi er øvet i, hvad man kunne kalde kulturforståelse. Man må ikke uden videre acceptere alt, fordi man kender det, og forkaste alt, man ikke er fortrolig med. Og den modsatte holdning er nøjagtig lige så uheldig. Kulturforståelse er noget, man kan lære mere om gennem træning. Kulturvariationerne er så mangfoldige, og det, at visse fænomener tilsyneladende er uforståelige, betyder blot, at man må arbejde videre med problemerne og forsøge at belyse dem ud fra den sammenhæng, hvori de lever.

(Manuskriptet udarbejdet 1972).

Noter

- 1 Bjarne Stoklund: *Bondegård og byggeskik før 1850*. Kbh. 1969.
- 2 Udtrykket er første gang anvendt af Iørn Piø i en radioudsendelse 15.4. 1972. Foredraget er udgivet af Dansk Folkemindesamling som DFS NYT 1972/2.
- 3 Bronislaw Malinowski (1884–1942) tilbragte en årrække med feltstudier på Trobrianderne i New Guinea.
- 4 *Meddelanden* nr. 61, Dec. 1971, s. 5–8. Institutionen för folklivsforskning vid Lunds Universitet.